

॥ ॐ ॥

सत्यं परं धीमहि ।

अज्ञाननिमिरान्धस्य ज्ञानांजनशलाकया ।

चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्री गुरुवे नमः ॥

सद्गुरुंची महानि प्रत्यक्ष परमेश्वरापेक्षाही अधिक आहे. कारण ईश्वरप्राप्तिचा मार्ग दाखविणारे सद्गुरुच असतात. गुरु म्हणजे कोणी विशिष्ट व्यक्ती नाही तर ते तत्व आहे. त्यामुळेच गुरुंचे बाह्यस्वरूप जरी भिन्न भिन्न भासत असले तरी अंतर्गामी असणारे गुरुतत्त्व एकच असते. जाति, वर्ण, पंथ, रंग, रूप, देश, वेश जरी निरनिराळे असले तरी गुरुंना शिष्याप्राप्ति वारणारी तळमळ एकाच जातकुळीची असते.

प्रत्येकाचे गुरु वेगवेगळे असले तरी सर्व जगाचे गुरु महर्षि वेदव्यास आहेत. त्यांना जगद्गुरु असे संबोधले जाते. आणि म्हणूनच व्यासपौर्णिमेला आपण गुरुपौर्णिमा साजरी करतो. आपापल्या गुरुंविषयी आदर-भाव तर प्रत्येकाच्या मनात निरंतर असतोच परंतु तो व्यक्त करण्याचा दिवस म्हणजे गुरुपौर्णिमा! याच दिवशी व्यावहारिक ज्ञान देणारे शिक्षक आणि आध्यात्मिक मार्ग दाखविणारे सद्गुरु यांच्याविषयी कृतज्ञता व्यक्त केली जाते.

गेल्या वर्षीची गुरुपौर्णिमा मात्र वेगळीच ठरली. स्वामी स्वच्छंदानंद परिवारातील ज्येष्ठ साधक, गायत्री मानेचे निःसीम उपासक आणि पुण्यातील अनेकांचे श्रद्धास्थान असणारे सद्गुरु श्री. राजसजी साहे यांच्या निवासस्थानी आम्ही सर्वजण जमलो होतो. दिवस होता गुरुपौर्णिमेचा! परंतु नेहमीसारखा आनंद-उत्साहाचा नव्हता.

स्व. राजसजींच्या अकाळी आणि अनेपसित मृत्यु-नंतरचा नेरावा दिवस होता तो! संमिश्र भावनांचा मनात कळोळ झाला होता. कृतज्ञता, अतीव दुःख, पोरकेपणाची जाणीव अशा विविध भावनांनी कळजान

गदी केली होती. मृत्यु केश, कसा, कोणत्या रुपाने येईल हे कोणाच्या संमतेने येणार नाही. परंतु आदरणीय राजसजींना काळाने ज्या अलगद रीतीने उचलून नेले ते भाग्य अगदी थोड्या पुण्यवंतांनाच लाभते.

स्वच्छंद परिवाराचा गुरुपौर्णिमेचा कार्यक्रम दरवर्षीच साजरा केला जातो. अनेक मान्यवरांची व्याख्यान, प्रवचने, संगीत-नृत्यकला यांनी तो परिपूर्ण असतो आणि २०१५ चा उत्सव तर सौधमहोत्सवी कार्यक्रम होता. जवळजवळ १५ दिवस चालणाऱ्या या कार्यक्रमाचे उन्मत्त नियोजन स्वतः राजसजींनी केले होते. १५ जुलै ते ३१ जुलै पर्यंत आखलेले भरागच्च कार्यक्रम म्हणजे कानांना व डोळ्यांना मेजवानीच होती. मृत्युंजय मंदिरात नेहमीच्याच दिमाखात उत्सवाला प्रारंभ झाला. वक्ते कलाकार यांना आधीच निमंत्रण मिळाले होते. स्वतः राजसजींच्या स्वाक्षरीसहित आभारदर्शक पत्रे ही लिहून तयार होती. शेवटचे तीन दिवस स्वतः श्री. राजसजी गुरुगीतेवर आपले विचार मांडणार होते. सर्व तयारी पूर्ण झाली होती.

परंतु काळाच्या मनात काय आहे ते कोणीच ओळखू शकत नाही. उत्सवाचे पहिले दोन दिवस धान पार पडले. पण कुणा दुष्ट शक्तीची दृष्ट लागली समजत नाही. काळाने डाव साधला. निसर्गा दिवशी तयार होऊन राजसजी कार्यक्रमासाठी निघाले खरे परंतु कार्यक्रमासंबंधी पोहोचलेच नाहीत. राजसजी रस्ता चुकले आणि वेगळ्याच मार्गाने निघून गेले. कधीही परत न येव्यासाठी! मृत्युंजय मंदिरात त्यांची प्रतीक्षा करणाऱ्या अनेकांचा या दुःखद घटनेवर विश्वासच बसलेला खरेच काय, इतका क्लेश असू शकतो?

अनेकांना चटकता लावून राजसजी आपल्यातून निघून गेले. माझा आणि त्यांचा परिचय अगदी अल्पिकड्या!

३ वर्षांपूर्वी सौ. नीलिमा चितळे यांच्या पिरंगुर येथील सभागृहामध्ये स्व. राजसजींच्या भागवत-कथा सप्ताहाचे आयोजन केले होते. प्रत्येक दिवस ज्ञानान्तर घालणारा, उत्सुकता वाढवणारा होता. त्या सात दिवसांत भरपूर श्रवणानंद मिळाला. राजसजींच्या प्रभावी वक्तृत्वाने श्रोतृगण मंत्रमुग्ध व्हायचा. विशेषतः भगवद्भक्तांच्या कथा, श्रीकृष्णाच्या बाललीला राजसजी अगदी तल्लीन होऊन सांगत असत. भागवत कथेला त्यांच्या अंगभूत अभिनयाची व संगीताची उत्तम साथ होती.

आणि म्हणूनच पुढे शुकताळ येथे होणाऱ्या भागवत सप्ताहासाठी जाण्याचे मी निश्चित केले. मात्र आता मनोरंजन हा हेतू नव्हता. तर ज्ञानाची संपादणी करायची होती. आणि राजसजींकडे तर ज्ञानाचे भांडार आहे. शुकताळमध्ये जमलेल्या आम्या भाविकांमध्ये एक जवळीकाचे सुरेख नाते तयार झाले होते. मनमाकळपणा होता. परंतु या सर्वांवर राजसजींची शिस्तीची करडी परंतु स्नेहाक नजर होती. भागवत कथेला प्रारंभ झाला मधुर वाणीतून पहिला श्लोक कानावर पडला.

साध्यदानंदरुपाय विश्वात्मन्यादिहेतवे ।

लापत्रयविनाशाय श्रीकृष्णाय वयं नुमः ॥

दर दिवशी भागवतकथेला नवीन रंगाने येत होती. ज्ञानाचे नवनवीन पैके उलगडत होते. राजसजींनी बोलत रहावे आणि श्रोत्यांनी तल्लीन होऊन ऐकत रहावे.

भागवत कथा नेहमीचीच. अनेकदा ऐकलेली! परंतु गायत्री मानेच्या उपासनेच्या अंगाने फुलत जाणारी कथा ऐकताना स्वच्छकाळीचे मानच उरत नव्हते. शब्दांची जबरदस्त फेक, ज्ञानाचे वैभव आणि संस्कृत भाषेवरचे प्रभुत्व या त्रिवेणी संगमानून कथेत रंग भरत चालला होता आणि कथेच्या जोडीने येणारे सिध्दांत श्रोत्यांच्या मनावर ठसवण्याचे व्रतच जणू राजसजींनी घेतले होते.

विशेषतः संपूर्ण भागवत कथेमध्ये ध्रुवपदासारखे येणारे त्यांचे धारदार शब्द आम्ही कधीच विसरू शकणार नाही ते म्हणजे " सत्यं परं धीमहि । "

अगदी आजही राजसजीचे ते तेजस्वी शब्द दीपस्तंभाप्रमाणे मार्गदर्शक ठरतात.

त्यांच्या सहज बोलण्यातून किंवा प्रवचनानून त्यांचा जीवनपट डोळ्यांसमोर येतो. अगदी बालपणापासून मंदिरात नककत घडलेली सेवा, पुढे जाणत्या वयातील अभ्यास, व्यवसायक्षेत्र अभिनयाचे असून त्याला लाभलेली आध्यात्मिक बैठक, पुढे स्वामींच्या अनुग्रह प्रौढ वयापासून पारमार्थिक साधना या सर्व गोष्टी वरपांगी भिन्न भासत असल्या तरी त्या सर्वांमागे एक निश्चित सूत्र आहे. आणि त्या जीवनसूत्रामुळे त्यांच्या आयुष्याला एक नेटकेपणा आला होता. कोणतेही काम कसेतरी केले त्यांना आवडायचेच नाही. प्रत्येक कामात परिपूर्णता ही त्यांचा स्थायीभाव होता.

आणि याच परिपूर्णतेपुढे मृत्युदेखील नतमस्तक झाला. जरेने जरे होऊन, आजाराने विकलांग होऊन किंवा अकस्मात अपघाताने त्यांना मृत्यु आला नाही. तर व्यवस्थित तयार होऊन, प्रसन्न मुद्रने ते त्या हरिकृताला सामोरे गेले, परंतु गेले असे तरी कसे म्हणता येईल?

त्यांनी लिहिलेली अनेक पुस्तके, लेख, स्तवने, आख्या आपल्याजवळ आहेत, त्यांच्या कसेरस आहेत. परंतु त्याहीपेक्षा महत्वाचे म्हणजे त्यांचे शब्द, त्यांनी दिलेला विचारांचा वसा, त्यांची मार्गदर्शक तंत्रे सदैव आपल्याबरोबर आहेत. धार व्यक्तींचे शब्द कधीच फाल्गुपदाप्रमाणे उडून जात नाहीत. कारण त्यांना वजन असते. त्यांच्या विचार, उच्चार आणि आचारमध्ये एकवाक्यता असते. राजसजीचे अगदी तसेच होते.

सत्याची कास धरणारे सत्यव्रती जेव्हा सत्यासंबंधी

काही विचार मांडतात तेव्हा शब्द हे नुसते शब्द न
रहता काळजात पक्के ठसतात. व्यक्ती आणि त्यांचे
शब्द एकरूपच होऊन जातात आणि म्हणूनच
राजसजीचे नाव घेताच माझ्या तरी अंतर्मनातून
शब्द उमरतात. — "सत्यं परं धीमहि।"

त्यांच्या मृत्युची बातमी समजली तेव्हादेखील
मनात हेच शब्द तरळत होते. आणि अशाच मला
श्रीलालांच्या फोन आला की उत्सवातील शेवटचे 3 दिवस
राजसजी गुरुगीतेवर बोलणार होते. त्यांची जागा तर
कृष्णच भरून काढू शकणार नाही परंतु त्यापैकी एक
दिवस तुम्ही बोलू शकाल का? योगायोगाने माझ्या
हातात त्या वेळी गुरुगीताचे होनी. खूप मोठी
जबाबदारी अंगावर आली. त्यांच्या ज्ञानाच्या, वक्तृत्वाच्या
जवळपास देखील पोहोचता येणार नाही याची पुरेपूर
जाणीव मनात होती. तथापि एका मज्जातून मुक्त
होण्याची सांधी समोर होती. आणि म्हणूनच त्यांच्या
आमंत्रणाचा स्वीकार केला व २६ जुलैला स्व. राजसजींना
श्रद्धांजली म्हणूनच अल्पशी प्रत्यनसेवा सादर केली.
श्रीत्यांना ती रुचली असावी असे वाटते. अर्थात या
स्वामींमागे गुरुकृपा, स्वामी स्वच्छंदानंदांचे आशीर्वाद आणि
स्व. राजसजींचे आश्वासक बोलणे - यांचाच मालाचा वारा
आहे याची मला विनम्र जाणीव आहे.

आणि म्हणूनच अल्प शब्दांमध्ये राजसजींचे वर्णन
करायचे झाले तर इतकेच पुरेसे आहे.

'सत्यं परं धीमहि।'

- माधवी रघुवीर जोशी
डी-९७, बुडलंड
गांधी भवन, कोथरुड
पुणे - ४११०३८